



Nøgleordet er
musikalsk

BEREDYGTIGHED

Sven-Erik er født i 1952, Cand.mag. og ph.d. i musikpædagogik, lektor ved DPU, Aarhus Universitet. Tidligere ansættelser som musikpædagog og musikskoleleder ved Birkerød Musikskole, freelance producer i Danmarks Radio, kirkesanger m.m.. Har været studieleder for kandidatuddannelser ved DPU, herunder kandidatuddannelsen i musikpædagogik, samt leder af forskeruddannelsesprogrammet i Didaktik på DPU. Vejleder for ph.d.-studerende samt medlem af bedømmelsesudvalg for ph.d.-projekter og ansættelser ved universiteter i Danmark, Norge og Sverige. Forskningsinteresser: Musik og småbørn, musiklæreruddannelse, musikdidaktik og sammenlignende fagdidaktik. Sven-Erik Holgersen har sammen med Finn Holst redigeret rapporten Musikfaget i undervisning og uddannelse. Status og perspektiv 2020. DPU, AU, der er omtalt i Dansk Sang nr. 6 2019/20. Læs mere: kortlink.dk/27dar



Du har arbejdet i mange år med musik og musikpædagogisk forskning. Hvilke stærke oplevelser kan du kigge tilbage på i dit liv i forbindelse med dit arbejde?

Da jeg underviste på musikskole i tværfløjte og sammenspil, havde jeg intense oplevelser af musik som en særlig måde at forbinde sig med hinanden og kommunikere på. Jeg har også haft stærke oplevelser som medarbejder i Danmarks Radio, fordi det på samme tid er distanceret og en meget intens oplevelse at sidde foran en åben mikrofon og formidle musik direkte til lytterne. Mit ph.d.-projekt var fuldt af betydningsfulde øjeblikke, hvor jeg i glimt kunne fornemme små børns stærke musikoplevelser. Gennem årene på DPU har jeg oplevet, hvad det betyder for de studerende at kunne fordybe sig i musikpædagogik på et teoretisk og forskningsbaseret grundlag. Mange studerende har fået et nyt perspektiv på deres fag, og det har været en kæmpe tilfredsstillelse at se de studerende udvikle nye sider af deres musikpædagogiske identitet.

Du har arbejdet mange år på DPU, tidligere kendt som Danmarks Lærerhøjskole, og nu kendt som Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse. Hvordan har musikuddannelsen udviklet sig gennem årene?

Fra 1970'erne og indtil 2000 omfattede den musikpædagogiske kandidatuddannelse såvel musikdidaktik og almen pædagogik som praktisk musikalske discipliner og musikkundskab. Da Danmarks Lærerhøjskole blev nedlagt i 2000, blev alle faglokalerne nedlagt og dermed den faglig-pædagogiske specialisering, som DLH havde bidraget til at

udvikle. Den efterfølgende udvikling, som jeg har været vidne til, har i høj grad været præget af, at de fleste fagmiljøer blev nedlagt, og at uddannelserne er blevet mere akademiserede.

Hvor blev den klingende musik af?


Netop fordi musikalsk og musikpædagogisk praksis ikke indgår i selve uddannelsen, er det afgørende, at man som studerende på DPU selv skal have en musikalsk baggrund. Adgangskravet er, at man mindst skal have 30 ECTS-point musikfaglig baggrund. Det har man, hvis man har studeret på konservatoriet, musikvidenskab på universitetet, eller hvis man er musikhøjskolelærer fra læreruddannelsen. I de senere år har vi også optaget professionsbachelorere i pædagogik, hvis de har 30 ECTS-point musikfaglig specialisering. Jeg savner den klingende musik som element i selve uddannelsen, men forbindelsen mellem praksis og teori er til gengæld et omdrejningspunkt i diskussioner og i de studerendes opgaver gennem hele studiet. Og det er muligt, fordi de studerende skal have en tilknytning til musikpædagogisk praksis, så de har førstehåndskendskab og adgang til den virkelighed, som uddannelsen drejer sig om.

Lange ventelister til musikuddannelse i gamle dage

Jeg husker, hvordan der førhen var lange ventelister til det daværende årskursus på lærerhøjskolen. Hvordan fungerede den tidligere form af uddannelsen?

Førhen var formen helt anderledes. Det tidligere årskursus ved Danmarks Lærerhøjskole var meget eftertragtet, og blev primært søgt på grund af de

... hvad det betyder for de studerende at kunne fordybe sig i musikpædagogik på et teoretisk og forskningsbaseret grundlag. Mange studerende har fået et nyt perspektiv på deres fag, og det har været en kæmpe tilfredsstillelse at se de studerende ...

 Derfor har vi i de senere år brugt meget energi på at informere på forskellige professionshøjskoler. Det har hjulpet markant, og nu er vi tilbage med 15 studerende på en årgang.

praktiske discipliner og musikkundskab. Det gav grundlag for et levende musikalsk miljø på DLH, som ikke har overlevet på DPU. Den daværende cand. pæd. var mere omfattende og krævede en toårig adgangsgivende uddannelse – en første del (exam. pæd.) svarende til bachelorniveau. Det vil sige, at hele uddannelsen tog fire år, mens den nuværende cand.pæd. kun er toårig, fordi de studerende skal have afsluttet en BA for at blive optaget.

Der er sket en stor omvæltning i rekrutteringen af studerende til uddannelsen, og I har kæmpet for at få fyldt kandidatuddannelsen op. Hvorfor tror du, det har ændret sig?

Siden udviklingen i 2006 har den nuværende cand. pæd. ikke ændret sin form. Det er stadig et rent teoretisk studie og det eneste af sin slags i Skandinavien. Det første år optog vi 30 studerende, og i de følgende år stabiliserede antallet af ansøgere sig omkring 12-16. Vi har imidlertid mistet mange ansøgere, fordi adgangskriterierne blev ændret. I en årrække har kandidatuddannelsen desuden været dimensioneret, så vi kun måtte optage 10-11 studerende om året. I 2015 til 2017 var nedgangen i antallet af ansøgere så voldsomt, at DPU ikke optog studerende i 2017. En af de store udfordringer har været, at uddannelsen ikke er særlig kendt, og der var ikke en stor viden om, hvad den kunne bruges til efterfølgende. Derfor har vi i de senere år brugt meget energi på at informere på forskellige professionshøjskoler. Det har hjulpet markant, og nu er vi tilbage med 15 studerende på en årgang.

Forskning rettet mod folkeskolerne og musikskolerne

Dengang uddannelsen stadig hed Danmarks Lærerhøjskole, var der en tæt tilknytning til folkeskolen og til læreruddannelsen. Hvordan hænger det sammen i dag?

Før 2000 havde Danmarks Lærerhøjskole en forpligtelse til at udbyde efter- og videreuddannelse for folkeskolelærere. Efteruddannelse varetages i dag kun i meget begrænset omfang af professionshøjskoler og konservatorier, mens videreuddannelse af musiklærere varetages af DPU i form af kandidat- og forskeruddannelse. Til gengæld har vi på DPU inden for de seneste årtier udført megen forskning i musikpædagogiske praksisser på forskellige niveauer, herunder dagtilbud, folkeskoler, musikskoler, lærer- og pædagoguddannelser. Men desværre er der alt

for få forskningsmidler til musikpædagogik, selv om det er tydeligt, at musikfaget er under stadig forandring bl.a. i skolen og i læreruddannelsen.

Hvordan har samarbejdet med læreruddannelsen været?

Samarbejdet har nok altid været forankret i et gensidigt behov for videnudvikling, og jeg tror, at både undervisere og studerende på læreruddannelserne har set DPU som et sted, hvor de kunne henvende sig. Behovet for samarbejde mellem DPU og professionshøjskolerne er bestemt ikke blevet mindre med årene, og det understøttes desuden af, at nogle af kandidaterne fra DPU bliver ansat på professionshøjskolerne og kan være ambassadører for samarbejdet.

Der har været en negativ udvikling i musikfaget, især i læreruddannelsen. Kan du give dit perspektiv på den udvikling?

Med hensyn til læreruddannelsen skete der efter reformen i 1997 en ren deroute, som hang sammen med såvel nedskæringer som strukturelle ændringer i læreruddannelsen. Derudover er de massive nedskæringer i forbindelse med institutionssammenlægningerne i 2006-2007 forfærdelige at se tilbage på. Tidligere var musikfaget på læreruddannelsen stort både i timeomfang og antal studerende, og den værste reduktion i faget var en reaktion på sammenlægningerne, som medførte masseafskedigelser af musikundervisere på professionshøjskolerne. Hvis man ser på situationen op mod 2020, er der sket meget på læreruddannelserne. Inden for de seneste ti år er der mange, der har kæmpet for at musikfaget på læreruddannelsen kan bevare sin position, men vilkårene er meget ulige. Hvis man ser ud over problemer, som udspringer fra strukturelle forandringer og nedskæringer, er det største problem i dag, at der visse steder i landet ikke er mulighed for at få en læreruddannelse med musik. Generelt er der for få ressourcer, og ydermere er ressourcerne ulige fordelt på de enkelte læreruddannelser.

Børn er forskellige

Kan du kort fortælle, hvad din ph.d. omhandler?

Når folk spørger mig, hvad jeg egentlig har fundet ud af, har jeg tit lavet en joke om, at jeg har fundet ud af, at børn er forskellige, men det mener jeg faktisk. I stedet for at se på børn som en standardiseret kategori, var en af mine pointer i min ph.d.-afhandling at vise forskellighederne i børns tilgang til mu-

sik og deltagelse i musikundervisning, og at disse forskelle skal anerkendes. Børn kan opleve det meningsfuldt at deltage i musik på mange forskellige måder. Voksne kan være tilbøjelige til at se på børns deltagelse ud fra en generaliseret forventning. Jeg hørte ofte fra forældre og pædagoger dengang, at der var nogle børn, som aldrig deltog, hvilket udfordrede mig, for hvad vil det overhovedet sige at være ikke-deltagende? Derfor fulgte jeg en række musikhold for at analysere de konkrete situationer nærmere. Fra mit perspektiv kan man kun snakke om "ikke deltagende" børn i meget få tilfælde, men det, der ofte bliver ment, når voksne nævner, at et barn ikke deltager, er at barnet ikke gør, som der forventes; men det enkelt barn kan forstå situationen som meningsfuld på mange (andre) måder.

Du har arbejdet meget med børn i institutionsalderen. Hvorfor er det vigtigt at vide noget om små børns musikalitet, når man uddanner sig som folkeskolelærer?

Man anskuer ofte livet som faser, man går igennem. Der er en udviklingspsykologisk idé om, at man skal forlade én fase, før man kan komme videre i den næste. Jeg mener, at børns og voksnes omgangsformer med musik tydeligt viser, at det hele hænger sammen. Forskning inden for både musikpædagogik og musikterapi viser, at vi bruger det, vi har lært som små børn igennem hele livet. Igennem livet danner vi en slags lydspor for livet, som handler om den musik, vi omgås, mens vi samtidig udvikler, hvad jeg vil kalde en 'musikalsk selvfølelse'. Man undersøger, hvem man selv er som musikalsk væsen. Den selvfølelse spirer, mens man er et lille barn, og man trækker på det livet igennem, og derfor også i skolealderen. Man kunne arbejde mere med denne sammenhæng, så folkeskolelærerne vidste, hvad de skulle bygge videre på. Også instrumentallærerne i musikskolen mangler ofte viden om, hvad børnene kan i forvejen. Derfor er det vigtigt for både folkeskolelærere og musikskolelærere at kende til børns tidligere erfaringer med musik. Der er mange, der skelner stærkt mellem, hvad man har brug for som skolebarn, og hvad man har brug for inden. Tilsvarende findes det i musikskolen, hvor man omtaler "instrumentknækket". Her forestiller man sig, at børn, som begynder at spille instrumenter, skal lære noget helt andet, end de førhen har lært. Det, mener jeg, er helt forkert. Livet hænger sammen, og ens forhold til musik hænger sammen.



Den etårige tilføjer nye dimensioner i musikken

Du arbejder med et begreb, der hedder "elaboration". Kan du forklare betydningen?

De fleste kender begrebet fra engelsk, hvor det betyder at "udarbejde eller uddybe noget". I forbindelse med mit ph.d.-projekt fandt jeg ud af, at børn ned til etårsalderen ofte bidrager med noget til en musikalsk aktivitet, som ikke ligger i situationen i forvejen. Den iagttagelse sporede mig ind på, at mit ph.d.-projekt også måtte dreje sig om at udvikle et særligt pædagogisk blik, som er nært knyttet til et æstetisk blik. Det er afgørende for vellykket undervisning, at man som lærer kan "se" børnenes måde at deltage på, og hvordan deltagelse kan være meningsfuld både for børnene selv og for situationen som helhed. Jeg beskrev derfor musikundervisning

I forbindelse med mit ph.d.-projekt fandt jeg ud af, at børn ned til etårsalderen ofte bidrager med noget til en musikalsk aktivitet, som ikke ligger i situationen i forvejen.



Verden er blevet mere kompleks siden 2010. Mange har kæmpet en kamp for at udvikle nye praksisser og uddannelser, især set i lyset af hvad der skete inden 2010. Desværre er der ikke ressourcer til at tænke udviklingsorienteret alle steder, hvilket har resulteret i en større ulighed i folkeskolen og på læreruddannelsen i musik, end vi har set før.



med småbørn som "en generativ praksis", dvs. en praksis, der må anskues som åben og under stadig forandring.

Baseret på børns fleksibilitet tror du så, at man kan undervise børn med en specifik læreplan i tankerne?

Man kan sagtens have en læreplan, når man arbejder med børn; men som den tyske didaktiker Klafki siger, så bør man ikke gå ind i en undervisningssituation med det ene formål at gennemføre sin forberedte læreplan 11. Med et åbent blik vil man blive korigeret i sin forestilling om, hvad der er optimalt eller muligt i den situation, man står i. Som noget nyt bliver "læringsmålstyret undervisning" i efteråret 2020 skrevet ud af læreruddannelsen. Det var et begreb, som fastholdt lærerne i konstant at undersøge, om eleverne lærte det, der står i læreplanen. Ved at forlade det har man givet lærerne mere råderum og frihed i undervisningen. Ændringen følger direkte af, at "læringsmålstyret undervisning" og begrebet "tegn på læring" i 2019 blev skrevet ud af folkeskolens fælles mål i erkendelse af, at dette læringssyn er blevet forvaltet for rigtigt til skade for både lærere og elever. Så ja, man kan godt undervise børn med en specifik læreplan i tankerne, men det er altid læreren, der har det faglige ansvar for undervisningen.

Stort potentiale i samarbejde

I 2013 blev der lagt særlig vægt på samarbejde mellem læreruddannelsen, konservatoriet, musikskolerne og folkeskolerne. Hvilke potentialer ser du i et øget samarbejde mellem institutionerne både på de videregående uddannelser og i folkeskolen?

På DPU ser vi et stort potentiale i, at vores studerende har forskellige baggrunde, fordi det giver et dynamisk og levende studiemiljø med højt til loftet. Ligeledes tror jeg, at det er gavnligt med forskellige former for samarbejde mellem konservatoriet og læreruddannelsen, selvom jeg ikke har en opskrift på, hvordan det skal tilrettelægges. Mellem musikskolerne og folkeskolerne er der et endnu større potentiale i et samarbejde; men på grund af lærernes forskellige uddannelsesbaggrunde skal man i skolerne og kommunerne være opmærksom på, at man ikke kan erstatte den ene med den anden.

Hvad kan vi gøre for at udvikle samarbejdet?

For det første skal uddannelserne forberede lærerne bedre på samarbejde på tværs af faglige og institutionelle skel, og for det andet er det vigtigt at udvikle lærende fællesskaber på nye måder. Problemet ligger dog stadig i, hvordan det rent praktisk skal føres ud i livet og især, hvis der ikke er afsat ressourcer til det. Samarbejde mellem lærere forudsætter tid til forberedelse og evaluering – ikke mindst hvis lærerne har forskellig uddannelsesbaggrund, men det må som sagt også understøttes i musiklæreruddannelserne. Der er nok ikke nogen genvej til at udvikle nye samarbejdsformer.

Den 1. juni barslede du og Finn Holst med "Musikfaget i undervisning og uddannelsen. Status og perspektiv 2020." Hvad er der sket siden statusrapporten fra 2010 udkom og til i dag?

Verden er blevet mere kompleks siden 2010. Mange har kæmpet en kamp for at udvikle nye praksisser og uddannelser, især set i lyset af hvad der skete inden 2010. Desværre er der ikke ressourcer til at tænke udviklingsorienteret alle steder, hvilket har resulteret i en større ulighed i folkeskolen og på læreruddannelsen i musik, end vi har set før. Den øgede ulighed gælder også pædagoguddannelserne, som ikke har noget incitament til at udbyde musik, efter at det blev slettet som fagområde i studieplanerne og nu kun omtales i bisætninger. Uligheden gælder også gymnasierne, hvor nogle har et fint musikmiljø, mens andre ikke har ressourcer til at undervise i musik. Før gymnasiereformen i 2005 havde stort set alle elever på gymnasiet musik som et alment fag, mens det i dag kun er 18,5 %. Set i forhold til situationen for 20 år siden er der derfor både mindre musikundervisning på gymnasier og videregående uddannelser og større ulighed på tværs af institutionerne.

Musikalsk A- og B-hold

En af konklusionerne i jeres rapport er, at Danmark bliver opdelt i et musikalsk A- og B-hold både i folkeskolen, daginstitutionen, uddannelsessystemet. Tror du, vi kan nå at gå den rigtige vej igen, eller ser du en øget opdeling i A- og B-hold, når statusrapport 2030 udkommer?

Det vil tage tid at vende udviklingen, og det afhænger af klare prioriteringer på flere niveauer,

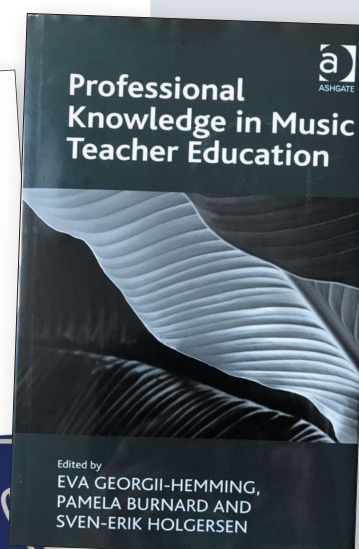
men det burde kunne lade sig gøre. Det er nødvendigt, at der på politisk niveau bliver beskrevet tydelige minimumsnormer for musikfaget på alle niveauer, og at der på institutionelt niveau bliver mere opmærksomhed på, hvad der skal til for at opretholde et musikmiljø. På det praktiske niveau skal musikfaget kunne appellere til alle; ellers er der en stor risiko for, at mange udgrænses fra musikalske fællesskaber, og det vil få konsekvenser både socialt og kulturelt. Men der er måske allerede nogle tegn på, at udviklingen kan gå den rigtige vej. Forud for skolereformen i 2014 så vi et penduludsving i en meget entydig retning. Der var bl.a. en dominerende tendens til at instrumentalisere og evidensbasere læring, og musikfaget trives ikke inden for sådanne rammer. Statusrapporten 2020 beskriver en række tendenser, der har været til stor skade for et bæredygtigt musikfag og ført til øget ulighed. Men det er positivt, at der er kommet flere timer til musik i folkeskolen, og at samarbejdet med musikskolen udvikler sig. Det er også positivt, at musiklærere formår at holde fanen højt på flere professionshøjskoler. Måske er pendulet begyndt at gå den modsatte vej, og jeg håber, at musikfaget i de kommende år vil få større opmærksomhed og vil udvikle sig i en mere bæredygtig retning frem mod 2030.

Noget, der blomstrer op for tiden, er privat- og fondsfinansierede musikprojekter. Kan de erstatte det offentlige udbud?

Nej, det ene kan ikke erstatte det andet; men der er brug for og plads til mange forskellige typer af musikpædagogiske projekter, og mangfoldigheden er stor blandt private og fondsstøttede initiativer. Men de hverken kan eller skal dække hele samfundets behov, og vi er nødt til at fastholde, at den brede og almene musikundervisning og musiklæreruddannelse er en offentlig forpligtelse.

Hvad skal der til for, at vi får et musikalsk stærkt Danmark igen?

Danmark er allerede et musikalsk stærkt land; men det, der halter, er, at adgangen til musikundervisning og uddannelse er ulige. Der er stadig masser af musikliv i Danmark, men det må understøttes af musikundervisning, som alle har adgang til.



Det lange seje træk

I mange år har du været med i Dansk Netværk for Musikpædagogisk Forskning og Udvikling (DNMP-FU). Hvordan har udviklingen været i samarbejdet? DNMPFU blev etableret i 1999, fordi institutionerne ønskede at samarbejde om at samle, formidle og måske også tage initiativ til musikpædagogisk forskning af fælles interesse. Siden har konservatorierne, universiteterne og professionshøjskolerne specialiseret sig mere, og det har ført til fornyet overvejelse om, hvad der er af fælles interesse. Der har gennem årene været afholdt konferencer og temadage om bl.a. musikalsk læring, musikpædagogisk forskning på konservatorierne og begrundelser for musikundervisning. I november 2019 afholdt netværket en conference, hvor vi bl.a. diskuterede musikpædagogikkens betydning i samfundet. De to norske hovedtalere satte en ramme for at diskutere bæredygtighed i musikundervisning, og i den sammenhæng præsenterede Finn Holst og jeg foreløbige resultater fra "Statusrapporten 2020". Jeg håber, at netværket - ikke mindst efter at professionshøjskolerne er kommet med i samarbejdet - fremover vil kunne bidrage endnu stærkere til musikpædagogisk forskning og udvikling. Det må nødvendigvis være et langt sejt træk.

Hvis du kigger tilbage på tiltag gennem dit arbejdsliv, hvad er du lykkedes med?

Det er svært at skulle bedømme sig selv; men jeg lavede et skift i mit professionelle liv, bl.a. fordi jeg havde fået en stor interesse for feltet musik og småbørn. Det resulterede i, at jeg skiftede spor fra praktiserende musiklærer og musikformidler til at søge ind på forskeruddannelsen, og jeg var så heldig at få

🌿 På det praktiske niveau skal musikfaget kunne appellere til alle, ellers er der en stor risiko for, at mange udgrænses fra musikalske fællesskaber, og det vil få konsekvenser både socialt og kulturelt.

🌿 Men de hverken kan eller skal dække hele samfundets behov, og vi er nødt til at fastholde, at den brede og almene musikundervisning og musiklæreruddannelse er en offentlig forpligtelse.



Sagt med ét ord håber jeg, at musikfaget fremover vil udvikle sig i en mere bæredygtig retning.



ph.d.-stipendium fra Forskningsrådet. Som musikhøjskolelærer i 1980'erne underviste jeg unge og voksne; men jeg gik også til musik med vores yngste hos min kone (Dorte Nyrop), som underviste småbørn i musik på "Musikhøjskolen - Frederiksberg Musik- og Kulturskole". Og da vi dagligt talte meget om musik og småbørn, blev min interesse for det så stærk, at jeg måtte undersøge det nærmere. Det har altid været vigtigt for mig, at musikundervisning med småbørn bliver taget alvorligt, og min forskning er begrundet i, at jeg opfatter musik som et fundamentalt livstema - ikke mindst for børn. Mit håb er, at jeg har været med til at holde fast i bevidstheden om det.

Hvis jeg skal opsummere, hvad der har været vigtigst i mit professionelle liv, vil jeg nævne fire områder:

- At sætte fokus på didaktisk tænkning i musikundervisning med småbørn.
- Sammen med mine kolleger på DPU at uddanne ca. 75 kandidater i musikpædagogik.
- At være med til at udvikle musikpædagogiske netværk både i Danmark og internationalt. I mange år har jeg været med til at drive Nordisk Netværk for Musikpædagogisk Forskning, og i 2003 var jeg med til at grundlægge et europæisk netværk, der hedder "Music Educators and Researchers of Young Children" (MERYC).

- Sidst men ikke mindst har mine år på DPU selvfølgelig været vigtige for, at jeg kunne skrive om musikpædagogik, men også for mit arbejde med at redigere bogserier og antologier. Jeg har da også planer om at skrive flere artikler, selv om det fremover bliver mere con amore..

Hvad er dine ønsker for musikfaget i fremtiden - både for læreruddannelsen og DPU?

Man må altid starte nedefra, fordi uddannelse på højere niveau nødvendigvis af, at der er et behov længere nede i systemet. Heldigvis er der udviklet en bevidsthed om behovet for musik for småbørn, der er udvidet timetal for musik i folkeskolen, og der sker udvikling på musikskolefronten med forskellige typer samarbejde. Der er et stigende behov for flere uddannede og højere kvalitet i uddannelserne - det gælder både pædagoguddannelsen, læreruddannelsen, musikskolelæreruddannelsen og på kandidatniveau. Jeg håber, at det stigende behov vil føre til, at flere studerende søger de relevante uddannelser. Sagt med ét ord håber jeg, at musikfaget fremover vil udvikle sig i en mere bæredygtig retning. ☺

Lille ide til undervisningen

Sangjagt

Find tre sange, som indeholder: **G R ... S**

Mulige svar findes på side 43

